

Ár 2021, fimmtudaginn 25. febrúar, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Auður Inga Ingvarsdóttir, formaður, Fura Sóley Hjálmarsdóttir, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir og Þorvaldur E. Jóhannesson.

Fyrir er tekið **mál nr. 11/2020**:

M
gegn
fjármálafyrirtækinu F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefnd sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 14. september 2020, með kvörtun sóknaraðila, dags. sama dag. Með tölvupósti nefndarinnar 17. september 2020, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Athugasemdir varnaraðila bárust með bréfi dags. 19. nóvember 2020 og voru þær sendar sóknaraðila í tölvupósti samdægurs. Athugasemdir sóknaraðila við þeim bárust 23. nóvember 2020.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 29. janúar og 12., 19. og 25. febrúar 2021.

II.

Málsatvik

Hinn 24. júlí 2000 gaf dóttir sóknaraðila, N, út skuldabréf til FFF (fyrsti lánveitandi), upphaflega að fjárhæð 1.108.855 kr. með verðtryggingu. Sóknaraðili tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð ásamt bróður sínum, A, en einnig var veittur 1. veðréttur í bifreiðinni B, til tryggingar skuldinni..

Lánið fór síðar í vanskil og var sóknaraðila sent innheimtubréf 19. júní 2002 og framangreind bifreið síðar seld á nauðungaruppbóði í október 2002. Aðfarargerð í fasteign sóknaraðila fór fram 17. janúar 2003.

Hinn 12. júní 2003 gaf sóknaraðili út veðskuldabréf að fjárhæð 1.062.715 kr. með veði í fasteign sinni á 4. veðrétti til tryggingar. Fjárhæðinni, að frádregnum kostnaði, var ráðstafað til FF. Árið 2010 keypti varnaraðili lánið.

Sóknaraðili lagði fram kröfu um niðurfellingu og endurgreiðslu hinn 27. júlí 2018 með tölvupósti til varnaraðila. Varnaraðili hafnaði kröfunni með tölvupósti 31. ágúst 2018. Sambærileg krafa barst með tölvupósti hinn 3. júlí 2020 og var svarað með tölvupósti 6. júlí 2020 þar sem vísað var til fyrra svars í málinu og kröfunum hafnað.

III. Umkvörtunarefni

Sóknaraðili óskar eftir því aðallega að felld verði úr gildi veðsetning á láni nr. X hjá varnaraðila og að skuldbindingar hennar vegna þessa láns verði felldar niður og lánið fellt niður.

Í kjölfarið óskar sóknaraðili eftir endurgreiðslu á þeim greiðslum sem hún hefur innt af hendi til varnaraðila eftir að lánið fór til þeirra ásamt vöxtum og að greiðslan verði vaxtareiknuð.

Kröfum sínum til stuðnings vísar sóknaraðili til þess að ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat á dóttur sinni, sbr. 2. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998 og hafi henni og bróður hennar þar af leiðandi ekki verið kynnt greiðslumatið né afhentur upplýsingabæklingur, sbr. 4. gr. sama samkomulags. FF hafi verið aðili að samkomulaginu og teljist því brotlegur. Lánið sé því ógilt og hefði ekki átt að vera veitt upphaflega og hafi því ekki rétt til að færa lánið yfir á nafn sóknaraðila árið 2003 þar sem lánið hafi verið ógilt.

Sóknaraðili krefst ógildingar á láninu, veðsetningunni og skuldaraskiptunum með vísan til 36. gr. laga um samningsgerð, umboð og ógilda löggerna nr. 7/1936 þar sem skyldum lánveitanda hafi ekki verið sinnt.

Sóknaraðili byggir enn fremur á því að hún hafi undirritað skuldaraskiptin á þeirri röngu og brostnu forsendu að gild ábyrgð hafi hvílt á henni vegna lánsins og að öðrum kosti hefði hún aldrei skrifað undir. Hún telji því skuldaraskiptin ógild, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936.

Töluverður aðstöðumunur sé á milli sóknaraðila FF, enda hafi hún ekki sérstaka menntun eða þekkingu á fjármálageiranum en að á FF hafi hvílt lögbundnar skyldur um vönduð vinnubrögð og góða viðskiptahætti. FF hafi verið öflugt fjármálafyrirtæki sem starfaði á grundvelli opinbers leyfis og því mætti gera ríkar kröfur til hans um sérfræðiþekkingu og vönduð vinnubrögð. Þessar kröfur leiði bæði af óskráðum reglum og 1. mgr. 8. gr. laga um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi nr. 87/1998, sbr. nú meginregluna í 1. mgr. 19. gr. laga um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002.

Í 1. mgr. 36. gr. laga nr. 7/1936 komi fram að samningi megi víkja til hliðar í heild eða að hluta ef talið er ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera hann fyrir sig. Í 2. mgr. segi að við mat samkvæmt 1. mgr. skuli líta til efnis samnings, stöðu samningsaðila, atvika við samningsgerðina og atvika sem síðar komu til.

Lánið hafi farið yfir til varnaraðila árið 2010 og hafi þá þegar verið komið yfir á hennar nafn og því hafi varnaraðili öðlast kröfu á hendur henni sem hann annars hefði ekki fengið og hafi ekki átt lögvarinn rétt á, sbr. dóm Hæstaréttar nr. 312/2017, úrskurð Landsréttar nr. 313/2018 og dóm Héraðsdóms Reykjavíkur nr. E-172/2015.

Einnig vísi hún til úrskurða úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 11/2011 og 14/2017 en þar komi einnig fram að samkvæmt 2. mgr. 3. gr. fyrrgreinds samkomulags sé fjármálafyrirtæki skylt að greiðslumeta skuldara ef upphæðin er yfir 1.000.000 kr., sem hafi verið í tilfelli dóttur hennar.

Þá byggir sóknaraðili á því að hún hafi ekki glatað rétti til að hafa uppi þær mótbáur varðandi lánið sem hún hefði getað haft uppi við FF. Við yfirfærslu/kaup varnaraðila á skuldabréfinu/láninu hafi sjóðurinn tekið við öllum réttindum og skyldum fyrir kröfuhafa.

Til vara krefst sóknaraðili niðurfellingar og endurgreiðslu eins og greint er frá í aðalkröfu með tilliti til þess að FF hafi ekki farið eftir og fylgt sínum eigin lánareglum við veitingu lánsins.

Í lánareglum FF frá árinu 1999 komi fram í reglu nr. 2 að ákvarðanir um lánveitingar skuli byggjast á fullnægjandi upplýsingum um fjárhag, rekstur og umhverfi viðkomandi viðskiptamanns og í reglu nr. 3 komi fram að lánveitingar skuli miðast við að lántakandi standi undir skuldbindingum.

Sóknaraðili byggir á því að ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat og að ekki hafi verið veitt fullnægjandi trygging, sbr. regla nr. 6, og því eigi að ógilda lánið, enda sé það ólöglega veitt.

Í viðbótarathugasemdum sínum vísar varnaraðili til þess að á þeim tíma sem fjárnámið hafi farið fram hefði hún ekki haft næga þekkingu til að átta sig á að ábyrgð hennar hafi ekki verið í gildi. Þá fylgja með gögn sem sýna, að hennar mati, fram á að FF hafi verið aðili að samkomulagi um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998 og vísar einnig til úrskurða úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 11/2011, 180/2012, 191/2012, 15/2013, 36/2013, 30/2015 og 14/2017 svo og dóms Hæstaréttar nr. 169/2012.

Þá hafnar sóknaraðili því að dómur Hæstaréttar nr. 60/2007 og 170/2017 eigi við þar sem þeir hafi snúist um fasteignakaup og því að lög um fyrningarfrest nr. 150/2007 verði höfð til hliðsjónar hvað tómlæti varðar þar sem hugtakið tómlæti sé ekki lögfest, enda komi það hvergi fram í lögum um fyrningarfrest nr. 150/2007.

Sóknaraðili telur fjögurra ára fyrningarfrest ekki eiga við þar sem ábyrgð á láninu hafi verið ógild frá upphafi, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936. Þá vísar hún til 5. gr. laga um fyrningu kröfuréttinda nr. 150/2007, en þar komi fram að kröfur samkvæmt skuldabréfi fyrnist á tíu árum.

IV.

Athugasemdir varnaraðila

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Í fyrsta lagi bendir varnaraðili á að lán það sem sé í eigu hans í dag sé gefið út hinn 13. júní 2003 og þá hafi verið í gildi samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga frá 1. nóvember 2001. Samkvæmt gildissviði samkomulagsins hafi það ekki tekið til þess þegar lántaki og veðsali eru sami aðilinn. Því verði ekki séð að FF hafi borið skylda til að framkvæma greiðslumat eða kynna það fyrir sóknaraðila þegar lánið var veitt. Þegar af þeim sökum geti 36. gr. laga nr. 7/1936 ekki átt við.

Í öðru lagi vísar varnaraðili til þess að FFF hafi ekki verið aðili að samkomulagi um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998 og því hafi honum ekki borið skylda til að framkvæma greiðslumat líkt og sóknaraðili haldi fram. Fram komi í lögfræðialiti því sem varnaraðili aflaði á sínum tíma að FFF hefði á þessum tíma starfsleyfi sem fjárfestingarbanki og tilheyrði Sambandi lánastofnana, þvert á það sem sóknaraðili haldi fram. Svo sem sjáist á samkomulaginu sjálfu væru aðilar að því Samband íslenskra viðskiptabanka, f.h. viðskiptabanka, Samband íslenskra sparisjóða, f.h. sparisjóða, Kreditkort hf., Greiðslumiðlun hf., Neytendasamtökin og stjórnvöld. Geti samkomulag þetta því ekki bundin FFF enda ætti hann ekki aðild að samkomulaginu og hafi því ekki tekist á hendur þær skyldur sem sóknaraðili telji að brotið hafi verið á.

Í þriðja lagi vísar varnaraðili til þess að dómur og úrskurðir sem sóknaraðili vísar til geti ekki átt við í máli þessu. Líta beri til þess að í þeim málum væri um að ræða lán sem væru frá upphafi með ábyrgð þriðja aðila. Í máli því sem hér um ræði sé sú staða uppi að lánið sem varnaraðili hafi keypt væri með veði í eign skuldara sjálfs. Fyrrgreindur dómur Hæstaréttar og úrskurður Landsréttar byggji á þeirri grundvallarforsendu að varnaraðili hafi borið ábyrgð á að kanna að ekki hafi verið brotið gegn reglum um upplýsingagiöf til veðsala við kaup skuldabréfanna. Varnaraðili

telji að ekki hafi verið nokkurt tilefni til slíkrar könnunar við kaup á skuldabréfi því sem hér sé deilt um. Eins og málum sé hér háttað hljóti sóknaraðili að hafa glatað mótbárum sínum gagnvart grandlausum framsalshafa, í samræmi við viðskiptabréfareglur.

Í fjórða lagi vísar varnaraðili til þess að kröfur sóknaraðila hljóti að vera fallnar niður sökum tómlætis. Í fyrsta lagi séu rúmlega 17 ár liðin frá veitingu láns, sem var upphaflega til tíu ára. Krafan komi þannig fyrst fram árið 2018 gagnvart framsalshafa, átta árum eftir að framsal átti sér stað en eftir að hafa fengið svar árið 2018 um afstöðu varnaraðila hafi sóknaraðili látið undir höfuð leggjast að fylgja kröfum sínum eftir. Hvergi sé að finna í íslenskum rétti almenna lögfesta reglu um tómlæti en til samanburðar megi hafa hliðsjón af fyrningarfresti skaðabótakrafna sem sé fjögur ár frá þeim degi sem hægt væri að hafa uppi kröfu. Eins séu nokkur lagaákvæði sem byggja á grundvallarsjónarmiðum um tómlæti, eins og t.d. 32. gr. lausafjárkaupalaga nr. 50/2000 og 48. gr. fasteignakaupalaga nr. 40/2002. Bæði ákvæðin geri ráð fyrir að aðilar geti glatað rétti mun fyrr en sem nemur þeim tíma sem liðið hafi frá því að varnaraðili hafi svarað kröfum sóknaraðila árið 2018, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar í málum nr. 60/2007 og 170/2017.

Í fimmta lagi hafnar varnaraðili því að lánareglur FFF hafi verið brotnar með kaupum á skuldabréfi því sem dóttir sóknaraðila hafi gefið út 24. júlí 2000. Ekkert bendi til þess í framlögðum gögnum málsins. Sérstaklega skuli á það bent að telja málflutning sóknaraðila þess efnis að bifreið sú sem væri til tryggingar lánsins hefði átt að vera fullnægjandi trygging. Ljóst sé að FFF taldi svo ekki vera og óskaði eftir frekari tryggingum í formi sjálfskuldarábyrgða. Hér væri því þvert á móti krafist fullnægjandi trygginga og lánareglum fylgt.

Í ljósi alls framangreinds telji varnaraðili að hafna beri kröfu sóknaraðila um ógildingu veðs og niðurfellingu láns sóknaraðila.

Ljóst sé að ef fallist verði á kröfu sóknaraðila um niðurfellingu veðs og skuldar á grundvelli hins umdeilda skuldabréfs verði að hafna kröfu sóknaraðila um endurgreiðslu. Fari hins vegar svo að fallist verði á kröfu um niðurfellingu skuldar og veðs sé rétt að taka fram að varnaraðili telji ljóst að kröfu um endurgreiðslu á þeim greiðslum sem inntar hafi verið af hendi til varnaraðila standist ekki skoðun. Slík krafa sé fyrnd, a.m.k. að hluta, í samræmi við almennan fjögurra ára fyrningarfrest kröfuréttinda samkvæmt 3. gr. laga um fyrningu kröfuréttinda nr. 150/2007. Því sé ekki hægt að fallast á kröfu sóknaraðila eins og hún sé sett fram.

V.

Niðurstaða

Ágreiningur aðila lýtur að því hvort veðsetning á láni nr. x hjá varnaraðila frá 12. júní 2003 og lánið sjálft skuli felld úr gildi. Einnig er deilt um hvort sóknaraðili eigi rétt á endurgreiðslu vegna þeirra greiðslna sem þegar hafa verið greiddar ásamt vöxtum.

Krafa sóknaraðila er byggð á því að upphaflega lánið, sem sóknaraðili var í sjálfskuldarábyrgð fyrir og greiddi upp með eigin láni hinn 12. júní 2003 hafi verið ógilt þar sem ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat við veitingu upphaflega lánsins til dóttur sóknaraðila 24. júlí 2000, sem leiddi til þess að síðara lánið, sem sóknaraðili tók til þess að greiða fjárnámskröfu sem byggði á hinu ógilda láni, hafi verið tekið á röngum og brostnum forsendum um að sjálfskuldarábyrgð hvíldi á sóknaraðila. Þá hafi upphaflegur lánveitandi ekki farið eftir eigin lánareglum við afgreiðslu upphaflega lánsins. Allt framangreint leiði til þess að beita megi 1. mgr. 36. gr. laga nr. 7/1936 til þess að ógilda veðskuldabréfið og fella niður veðsetningu í eign sóknaraðila.

Óumdeilt er að við veitingu upphaflega lánsins hinn 24. júlí 2000 var ekki framkvæmt greiðslumat á lántaka, dóttur sóknaraðila, en deilt er um hvort upphaflegum lánveitanda hafi borið skylda til þess að greiðslumeta lántaka, sbr. 2. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998. Þá getur lánveitandi ekki lagfært annmarka við gerð eldri lánsamninga með því að knýja fram efnidir með nýjum lögmætum samningi, sbr. m.a. til hliðsjónar Hrd. 14. maí 2014 í máli nr. 218/2014. Það er hins vegar ekki ljóst af gögnum málsins hvort FFF (síðar FF) hafi raunverulega verið aðili að samkomulaginu og hefur hvorugur aðili lagt fram gögn sem sýna með óyggjandi hætti hvort upphaflegur lánveitandi hafi verið aðili að samkomulaginu eður ei. En jafnvel þótt upphaflegur lánveitandi hefði verið aðili að samkomulaginu hefur það ekki þýðingu fyrir niðurstöðu málsins eins og nánar verður rakið hér á eftir.

Ekki verður heldur fallist á það með varnaraðila að sóknaraðili hafi glatað rétti sínum til að halda uppi mótbárum í samræmi við viðskiptabréfareglur, enda hafi varnaraðili verið grandlaus framsalshafi. Krafa samkvæmt skuldabréfinu, sem lántaki gaf út til FFF, sem síðar varð að FF, færðist til varnaraðila árið 2010 þegar varnaraðili festi kaup á framangreindu veðskuldabréfi. Í samræmi við almennar reglur um aðilaskipti, sem hér eiga við, glataði sóknaraðili ekki rétti til að hafa uppi við síðari kröfuhafa þær mótbáur sem hún hefði getað beint að þeim fyrri. Þannig verður samkvæmt almennum reglum um aðilaskipti að kröfuréttindum talið að varnaraðili hafi ekki öðlast rýmri rétt á hendur sóknaraðila en fyrri kröfuhafi hafði. Með vísan til þess sem að framan er rakið verður ekki fallist á að viðskiptabréfareglur gildi um framsal bréfsins eins og byggt er á að hálfu varnaraðila.

Varnaraðili byggir einnig á því að kröfur sóknaraðila séu niður fallnar á grundvelli tómlætis. Við mat á því hvenær krafa getur verið talin fallin niður sökum tómlætis verður að líta til þess hvenær sóknaraðili mátti fyrst hafa tilefni til að gera athugasemdir við gildi hins upphaflega samnings. Verður að líta til þess að upphaflega lánið, sem sóknaraðili var ábyrgðarmaður fyrir, var tekið hinn 24. júlí 2000. Svo sem fram kemur í málatilbúnaði sóknaraðila hófust innheimtuaðgerðir gagnvart henni árið 2002 en þá var fullt tilefni fyrir sóknaraðila að gera athugasemdir við upphaflegt lán. Af gögnum málsins verður ekki séð að sóknaraðili hafi nokkru sinni gert athugasemdir að því er varðaði framkvæmd greiðslumats fyrr en hinn 27. júlí 2018, um 16 árum eftir að innheimtuaðgerðir hófust gagnvart henni. Að þessu virtu er óhjákvæmilegt að telja sóknaraðila hafa glatað hér fyrir tómlæti sérhverjum rétti sem hún gæti hafa átt á hendur varnaraðila af þessu tilefni.

Með vísan til þess, sem að framan er rakið, er kröfum sóknaraðila hafnað.

Ú r s k u r ð a r o r ð :

Öllum kröfum sóknaraðila, M, gagnvart varnaraðila, F, er hafnað.

Reykjavík, 25. febrúar 2021.

Auður Inga Ingvarsdóttir

Fura Sóley Hjálmarsdóttir
Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Geir Arnar Marelsson
Þorvaldur E. Jóhannesson